

10.33537/sobild.2021.12.2.4

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 01.03.2021
Kabul edildiği tarih: 03.05.2021
Yayınlanma tarihi: 30.06.2021

Article Info

Date submitted: 01.03.2021
Date accepted: 03.05.2021
Date published: 30.06.2021

SPOR VE TOPLUMSAL SINIF

SPORT AND SOCIAL CLASS

Ayhan DEVER

Doç. Dr., Ordu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
Spor Yöneticiliği ABD, ayhandever@odu.edu.tr

Anahtar sözcükler

Toplumsal sınıf; Prole sporlar;
Spor ve toplumsal sınıf; Spor.

Keywords

Social class; Prole sports; Sport
and social class; Sport.

Öz

Bu çalışmanın amacı spora katılım ile içerisinde bulunulan toplumsal sınıf arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikli olarak Karl Marks, Max Weber ve Pierre Bourdieu'nun sınıfla ilgili düşüncelerine değinilmiş ve sınıf teorileri açıklanmaya çalışılmıştır. Sonrasında Antik Yunan ve Roma'da düzenlenen atlı yarışların ve gladyatör dövüşlerinin doğrudan bir şekilde toplumsal sınıf ayrımını beraberinde getirdiği ve antik dönemlerde üst sınıfın spora katılım oranının, toplumun diğer sınıflarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Günümüze doğru geline süreç içerisinde ise alt - orta ve üst sınıfların, spora katılımları açıklanmaya çalışılmıştır. Alt sınıfa mensup bireylerin, doğrudan bir şekilde fiziksel temasın yoğun bir şekilde yaşandığı, şiddet ve bedensel gücü ön plana çıkartan bireysel ve takım sporlarına katılım göstermeleri yüksek bir olasılıktır. Alt sınıfa mensup bireyler, sporu bir toplumsal hareketlilik aracı olarak, daha üst sınıflara erişmek amacıyla kullanmakta ve bu nedenle de profesyonel sporlara ilgi göstermektedirler. Orta sınıfa mensup bireyler ise genellikle takım sporlarına ve üst sınıfın katılım gösterdiği sporlara yoğun ilgi göstermişlerdir. Üst sınıfa mensup bireyler ise daha ziyade hem özel kulüpler aracılığıyla girilen hem de katılmak amacıyla belli bir harcama yapmanın zorunlu olduğu çeşitli sporlara yönelmişlerdir. Bunun dışında üst sınıfın ilgi gösterdiği sporlar, bireysel sporlar olmuştur. Üst sınıfa mensup bireylerin spora katılma olasılıkları, alt sınıfa mensup bireylere göre daha yüksek olmakla beraber, üst sınıfın katıldığı sporlar, üst sınıfın zevkleri ve yaşam tercihleri ile doğru orantılı olmuştur. Ayrıca diğer sınıfların ilgilendiği sporları üst sınıf belirlemektedir. Bu durum, spor ve sosyal sınıf kapsamında üst sınıfın daha baskın olduğunun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Abstract

This paper investigated the relationship between sports participation and social class. The study first addressed Karl Marx, Max Weber, and Pierre Bourdieu's thoughts and theories on class and then showed that horse races and gladiator games in Ancient Greece and Rome were related to social class distinction and that the upper class back then participated in sports more than the middle and lower classes. The study also explained in what way classes participate in sports today. The lower class is participates in individual and team sports where violence and physical strength and contact is intensely experienced. The lower class considers sports a chance for social mobility and participates professionally to move up the social ladder. The middle class is interested in team sports and sports in which the upper class participates. The upper class is interested in sports, mostly individual sports they participate in through private clubs for a certain fee. The upper class is interested in individual sports and participate in sports more than the lower class. Sports in which the upper class participate are a direct representation of their tastes and lifestyles. Moreover, the upper class introduces different types of sports to the middle and lower classes and helps them develop a taste for them. In addition, the upper class determines the sports that other classes are interested in. This situation can be interpreted as an indication that the upper class is more dominant within the scope of sports and social class.

Giriş

Sosyolojinin en güncel ve en genç alt dallarından birisi olan 'Spor Sosyolojisi'nin, bir kavram olarak ortaya çıkışının yüzüncü yılındayız. Diğer bir ifade ile 'spor sosyolojisi' terimi yüzyıldan bu yana kullanılmakta ve spor – toplum eksenli açıklamalarına devam etmektedir.

Yüzyıllık bir isim geçmişine sahip olan spor sosyolojisinde belli başlı konular hala daha büyük birer problem olarak karşımıza çıkmakta ve diğer sorunlara göre güncelliklerini devam ettirmektedirler. Bundan dolayı sporda şiddet, sporda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, sporda ırkçılık, milliyetçilik ve sosyal sınıf gibi olgular, spor sosyolojisi içerisinde kendisine daha fazla oranda yer bulabilmektedir. Bunun nedeni ise bahsi geçen kavramların, sporun özüne yakışmayacak bir şekilde, sürekli olarak sporda var olmaya devam etmeleridir.

Sporda toplumsal sınıf ayrımı, genel anlamda sınıf bazlı olarak yapılan aktivitelerin değişim göstermesine vurgu yapmakla birlikte uzun bir geçmişe sahiptir. Geçmiş dönemlerden günümüze değin toplumsal yapı içerisinde bir sınıfsal ayrımdan söz etmemiz mümkündür. Her sınıf kendisine has semboller kullandığı için diğer bir ifade her sınıf farklı yaşam tarzı ve zevklere sahip olduğu için bu durum ister istemez spora da yansımıştır. Spor da yaşam tarzının ve zevkin bir ürünü olarak toplumsal sınıfların içerisinde kendisine yer bulmuştur. Bu durum ise farklı toplumsal sınıfların farklı sporlara katılım veya ilgi göstereceği gerçeğini ortaya çıkartmaktadır.

Spor ve toplumsal sınıf arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada, öncelikli olarak toplumsal sınıf kavramına yer verilmiş, ardından sınıf teorilerine kısaca değinilmiş ve alt – orta ve üst sınıfın sporla olan ilişkileri tarihsel bir süreç içerisinde açıklanmaya çalışılmıştır. Literatürde benzer çalışmaların oldukça kısıtlı olması nedeniyle, çalışmanın alana katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Toplumsal Sınıf

15 Nisan 1912 tarihinde bir buz dağına çarparak batan ve 1500'ün üzerinde insanın ölümüne neden olan Titanik isimli yolcu gemisi, sosyal sınıf kavramını açıklayabilecek en önemli örneklerden bir tanesidir. Titanik ilk seferinde bir buzdağına çarpmış, 2 saat 40 dakika içerisinde gemideki yolcu ve mürettebatın toplam 3/2'si gemiyle birlikte sulara gömülmüştür (Hall, 1986: 688). Kısaca hikâyesine yer verilen Titanik, bu noktadan itibaren sosyal sınıf kavramının açıklanmasında önemli bir hale gelmektedir. Gemide yolcular birinci, ikinci ve üçüncü sınıf olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Birinci sınıf yolcular, seyahat için daha fazla para veren zenginleri diğer bir ifade ile üst sınıfa ait bireylerden oluşmuştur. Üst sınıf yolcuların kabinleri, güverteye en yakın alanlarda oluşturulmuş ve Titanik buz dağına çarptığı zaman, üst sınıfta yer alan yolcular, orta ve alt sınıf yolcularına göre cankurtaran sandallarına daha kısa

bir sürede ulaşmışlardır. Alt sınıf yolcu kabinleri, güverteye ve cankurtaran sandallarına uzak kalmıştır. Bunun dışında orta ve alt sınıf yolcularının, üst sınıf alanlarına girmelerine izin verilmediğinden dolayı, cankurtaran sandallarının nerede olduklarından dahi haberleri yoktu (<https://soapboxie.com/social-issues/Titanic-100-Years-Later-Social-Class-and-Survival-A-Public-Health-Perspective>). Buna bağlı olarak ölümler, büyük oranda alt, sonrasında orta daha sonrasında ise üst sınıf yolcuları arasında meydana gelmiştir. Diğer bir ifade ile bireylerin toplumsal sınıflarına bağlı olarak üst sınıfa mensup yolcular, diğer sınıflara göre daha yüksek oranda hayatta kalmayı başarmıştır.

Titanik örneğinde olduğu gibi insan hayatı belirli unsurlar dâhilinde bir ayrıma tabi tutulmuştur. En basit toplumlarda bile görevler ve haklar, yaş ve cinsiyet temelinde şekillenmiştir (Bruce & Yearley, 2006: 36). Bu durum özellikle de karmaşık toplumlar için daha da belirgin bir haldedir. Sınıf kavramı, farklı anlamlara sahip bir kavram olmakla beraber, doğru bir tanımı ve kavramı ölçmenin tek bir doğru yolu yoktur. Buna karşın sınıf kavramı genelde üç boyut ekseninde tanımlanmaya çalışılmaktadır. Bunlar; ekonomik, kültürel ve politik boyutlar olarak ifade edilebilir. Ekonomik boyut, maddi eşitsizliğin kalıplarına ve açıklamalarına; kültürel boyut, yaşam tarzı, sosyal davranış ve prestij hiyerarşilerine; politik boyut ise sınıfların ve sınıf davranışlarının politik, sosyal ve ekonomik değişimdeki rolüne odaklanmaktadır (Turner, 2006: 561).

En genel anlamda sosyal sınıf, ekonomik bir ilişkinin sosyal ve kültürel açıklamalarını ifade etmektedir. Sosyal sınıf, ekonomik üretime katkıları, kaynaklara erişim ve kontrolleri, ayırt edici sınıf kültürleri ve yaşam tarzları ile belirlenen ve tanımlanan bireylerden oluşmaktadır. Modern toplumlarda sosyal sınıflar, bireylerin ve grupların, ekonomik ve endüstriyel süreçteki yerine göre şekillenmekle beraber sosyal sınıf ayrımının en önemli ölçütleri zenginlik ve meslek olarak ifade edilmektedir (Tomlinson, 2007: 4703).

Sosyal sınıf, benzer fırsatları, benzer ekonomik ve mesleki konumları, benzer yaşam tarzlarını ve benzer tutum ve davranışları paylaşan çeşitli kategorilerden oluşmaktadır. Birkaç sosyal sınıfa sahip olan ve sosyal hareketliliğe izin veren bir toplum, sınıfsal bir tabakalaşma sistemine dayanmaktadır (Tischler, 2011: 175).

Sosyal sınıf, toplumdaki ekonomik konumlarını, gelirlerini, servetlerini, eğitimlerini, mesleklerini ve sosyal bağlantılarını bir araya getirerek bunları paylaşan insan kategorilerini ifade etmektedir. Belirli bir sosyal sınıf içerisinde yer alan bireyler, benzer yaşam standartlarını paylaşmaktadırlar. Tüm toplumlarda sosyal sınıflar vardır, çünkü toplumdaki insanlar arasında ekonomik eşitsizlikler yaşam boyunca var olmaya devam etmektedir (Coakley, 2004: 26).

Sosyal sınıf kavramı, genellikle medya ve hükümet tarafından, kişinin sahip olduğu meslek üzerinden de tanımlanmaktadır. Meslek grupları kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Kol gücü ile yapılan meslekler (işçi sınıfının yaptığı) ve diğerleri (genellikle orta sınıfın yürüttüğü meslekler) (Malcolm, 2008: 45). Bu ayrım içerisinde bir de üst sınıf yer almaktadır. Genelde kapitalist toplum içerisinde kapitale sahip olanlar diğer bir ifade ile zenginler olarak nitelendirmek mümkündür.

Sınıf Teorileri

Bu başlık altında sınıf teorilerine yer verilmiştir. Genel kabul gören sınıf teorileri, Marxist sınıf teorisi ve Weberci sınıf teorisidir. Bu teoriler hakkında bilgi verildikten sonra bu teorilere ek olarak Bourdieu'nun sınıfla ilgili görüşlerine de yer verilmiştir.

Modern sınıf ilişkileri, kapitalizmin gelişmesiyle doğrusal bir ilişkiye sahip olmuştur. Kapitalizmin hızlı bir şekilde gelişmesine Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından burjuvazi (sermayenin veya üretim araçlarının sahipleri veya denetleyicileri) ve işçi sınıfı (sermayesi olmayan ve hayatta kalabilmek amacıyla emeğini satmak zorunda kalan) olarak tanımlanan iki büyük sınıfın ortaya çıkışı eşlik etmiştir. Buna karşın bu durum, endüstriyel kapitalizmin her zaman iki sınıflı bir toplum olduğu anlamına da gelmemelidir. Zira hem üretim hem de piyasa ile çeşitli ilişkiler dahilinde ayırt edilebilen bir çok grup, kapitalist toplum içerisinde her zaman var olmuştur (köylülük, küçük burjuvazi, lümpen proleterya vb.). Özetle Marx, sınıf kavramını toplumsal, ekonomik ve politik terimler ekseninde tanımlamış, kültürlerin ve ideolojilerin büyük ölçüde sınıf tarafından belirlendiğini vurgulamıştır (Turner, 2006: 561).

Yukarıda bahsedilen burjuva sınıfı ve işçi sınıfı proleterya, genel anlamda üretim ilişkileri içerisinde bir sınıfsal ayrımı beraberinde getirmektedir. Burjuva, üretim araçlarına diğer bir ifade ile sermayeye sahip olan bireylerdir. Kapitalist sistem içerisinde burjuva sınıfının temel amacı sermayeyi arttırmaktır. Bunu gerçekleştirebilmek için ise hayatını devam ettirebilmek amacıyla emeğini belirli bir ücret karşılığında satmaktan başka bir çaresi olmayan işçi sınıfının (proleteryanın) emeğinin karşılığının tam olarak verilmemesi durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak ise kapitalist sistem içerisinde burjuva sınıfı daha fazla kazanarak sermayesini (kapitallerini) daha da arttırmaktadırlar.

Marx'ın düşüncesinin merkezinde bulunan temel unsur ekonomik koşulların, toplumsal hayatın temelini oluşturmasıdır. Toplumsal hayatın üretim biçimlerinin arkasında yatan esas düşünce, insanların yaşam şartlarının temellerini yaratabilmek için içerisinde çarpınıp durdukları maddi koşullardır. Ona göre insanlar, izole olmaktan ziyade istekleri dışında şekillenen ve uzak durulması imkânsız olan güç mekanikleri ve maddi üretici güçlerin gelişimine kaçınılmaz olarak katkıda bulunarak, üretim ilişkileriyle bezenmiş kapitalist bir

dünya içerisinde istediklerini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar (Ritchie, 2018: 211).

Marx'a göre sınıf, toplumsal örgütlenmenin en önemli ilkesi ve sosyal gelişmenin ana motorudur. Engels'le birlikte var olmuş bütün toplumların tarihinin, sınıf çatışması tarihi olduğunu savunmuştur. İnsanlar yaşamak için üretmek zorunda oldukları ve nasıl ürettikleri, üretim sürecinde kimlerle birlikte yer aldıklarının, kendilerinin sosyal, politik ve kültürel gelişmelerini etkilediğini belirtir. Yapmış olduğu incelemelerde kapitalizmden önceki toplumlarda, üretim süreci içerisinde herkesin eşit düzeyde katılımında bulunmamasından dolayı sınıfların ortaya çıktığını ve sonunda bu eşitsizliğin halkta kin oluşturduğunu ve bu durumunda sınıf çatışmalarına neden olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu değişim ve dönüşümler, kapitalist sistemin oluşmasına neden olmuştur (Sugden & Tomlinson, 2008: 313). Diğer bir ifade ile sınıflar, kapitalist sistem öncesinde de var olmuştur ancak sınıfların sınırlarının açıkça çizilmesi kapitalizmle birlikte gerçekleşmiştir.

Sınıf kavramı, sosyolojinin önemli isimlerinden bir diğeri olan Max Weber'in sosyolojisinde önemli bir rol oynamaktadır. Weber, sınıf kavramının formüle edilmesine ve tanıtılmasına da yardımcı olmuştur. Marx'ın sınıf kavramı, toplumu değiştirebilecek bir sosyal bilim geliştirme çabasının bir parçasıyken, Weber'in sınıf kavramı ise daha akademik ve geleneksel bir analiz aracıdır. Marx, sınıfları somut, gerçek insan grupları açısından düşünürken, Weber ise sınıfları 'yaşam şansı' açısından tanımlamış ve sınıfların bir topluluk olmadığını iddia etmiştir (Swedberg & Agevall, 2016: 41).

Weber'e göre sınıflar mal veya emek piyasalarında ortaya çıkmıştır. Sınıflar, benzer yaşam şanslarını paylaşan insan kategorilerini ve en önemlisi bu yaşam şanslarını nasıl elde ettiklerini belirleyen 'özel bir nedensel bileşen'dir. Bu nedensel bileşen, esas olarak mallara ve gelir için fırsatlara sahip olma temeline dayanmaktadır. En önemlisi insanların yaşam şanslarını etkileyen maddi mülkiyetin dağıtılma biçimi olmuştur. Dolayısıyla mülkiyet ve mülkiyet eksikliği, bütün sınıfların temel kategorileri olarak belirtilebilir (Allen, 2004: 83).

Weber'in sınıf kavramının önemi hakkında kullandığı en önemli kavramsal araç, statü kavramı olmuştur. Statü grupları, normal gruplardır ancak şekilsiz bir türdendir. Tamamen ekonomik olarak belirlenmiş bulunan 'sınıf durumu' kavramının aksine, belirli, olumlu veya olumsuz bir toplumsal 'onur' ifadesi tarafından belirlenen, insan yaşantısının her tipik bileşeni olarak ifade edilmektedir (Weber, 1978: 932). Bu kavram, kişinin statüsü sayesinde bir güce sahip olacağına, bu gücü uygulayabileceğinin hatta imtiyaz elde edebileceğinin bir göstergesi olma özelliği taşımaktadır. Onur kavramının kime ait olabileceğinin olasılığı olarak tanımlanabilecek olan statü kavramı, Weber'e göre geleneksel olarak mülk ve para imkânlarına

erişimi olan sınıflara üye olma durumu olarak tanımlanan klasik sınıf anlayışıyla yakından ilintilidir. Ancak statü sahibi olma durumunun somut kaynaklar ile bağlantılı olması aranan bir şart değildir ve Weber'e göre 'statü' kavramının mülk kavramıyla alakası yoktur (Ritche, 2018: 212). Weber'in düşüncesinde, onurlu sayılan ve parayı kontrol etme gücüne sahip meslekler, doğrudan bir şekilde birbirleriyle temas içerisindedirler. Statü, sadece ekonomik durum bakımından değil, bireyleri birbirlerine bağlayıp, diğer gruplardan ayırması bakımından da önemli bir yere sahiptir Weber'e göre bu tarz onur göstergeleri, belirli kıyafetler giyme, diğerlerinin yemesinin ayıp karşılanacağı özel yemekleri yeme ve silah taşıma ayrıcalığı gibi şeyler olabilir (Sugden & Tomlinson, 2008: 317).

Spor ve sınıf temelli çalışmalarda son dönemlerde üzerinde durulan bir isim ise Pierre Bourdieu'dür. Toplumsal sınıf, Bourdieu'nün çalışmalarının çoğunda temel bir analitik kategori oluşturmaktadır. Onun temel çalışmalarından birisi olan Distinction (Ayrım) isimli çalışması, 1960 - 1970'li yıllarda Fransa'da toplanan verilere dayanarak sosyal sınıflar ve statü grupları (yaşam tarzları) arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Ona göre statü farklılıkları, sosyal sınıfın tezahürleridir. Bourdieu'nün sosyal sınıf anlayışı, açık bir şekilde Marxist ve Weberci fikirlere ve Althusser'in yapısalcılığının eleştirel bir incelemesine dayanmaktadır (Wagner & McLaughlin, 2015: 205).

Bourdieu, sınıf kavramını açıklarken sermaye kavramına vurgu yapmaktadır. Bireylerin sosyal statüleri ile sahip oldukları sermaye hacimleri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bourdieu'ya göre sermaye (1986: 241) birikmiş emektir. Diğer bir ifade ile sermaye, kullanılabilir durumda olan kaynaklardır ve bireyin toplum içerisindeki konumunun belirlenmesinde oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Sermayenin daha fazla oranda biriktirilmesi, daha fazla gücü beraberinde getirmekte ve bu durumun bir sonucu olarak bireylerin statüleri de yükselmektedir (Toll, 2019: 7-8). Bourdieu, sermayenin dört farklı türünden söz etmektedir. Diğer bir ifade ile diğer görüşlerin aksine sınıf kavramını sadece ekonomik düzeye bağlamamakta ve bu nedenle de sınıf tartışmalarında ayrıcalıklı bir yere sahip olmaktadır.

Bourdieu sermayeyi ekonomik, kültürel, sosyal ve sembolik sermaye olmak üzere dört forma ayırmaktadır. Ekonomik sermaye, kısaca kaynaklardır. Özellikle de kaynaklar arasında en ideal olan ekonomik sermaye türü ise paraya kolay bir şekilde çevrilebilen kaynaklardır (Fine, 2008:10). Kültürel sermaye diğer bir ifade ile eğitim sermayesi, gerek aile gerekse de okul tarafından sağlanmış olan kültürel aktarımın, birikmiş etkilerinin bir ürünü (Bourdieu, 2015: 41) şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal sermaye, az ya da çok kurumsallaşmış halde bulunan karşılıklı tanışma ve tanınma ilişkilerinin kalıcı bir ağına sahip olmakla bağlantılı olan fiili veya potansiyel kaynakların toplamıdır (Bourdieu, 1986: 248). Sembolik sermaye ise toplum ve

bireyler tarafından kabul görmeye, saygı duyulmaya, itaate veya başka insanların hizmetlerine yönelik meşru talepler (Schwartz, 2013: 67) olarak ifade edilmektedir

Bourdieu'nun sınıf yaklaşımının çıkış noktası, belirli bir toplumdaki tüm aktörlerin, ekonomik ve kültürel sermaye portföyleri nedeniyle sosyal alan içerisinde nesnel bir konuma sahip olmaları düşüncesidir. Bourdieu, kültürel, sosyal ve sembolik sermaye kavramlarını ortaya koyarak dar materyalist güç ve eşitsizlik anlayışından uzaklaşma girişimi içerisine girmiştir. Ona göre güç ve egemenlik yalnızca maddi kaynaklara sahip olmaktan değil, aynı zamanda kültürel ve sosyal kaynaklara sahip olmaktan da kaynaklanmaktadır. Sembolik sermaye kavramı aracılığıyla, toplumsal genel belirtilerinin önemini yakalamaya ek olarak, herhangi bir sermaye biçiminin değerinin kısmen, toplumsal tanınmaya bağlı olduğuna dikkat çekmektedir. Sermaye değerlidir çünkü kolektif olarak ve bazen kendimize rağmen buna değer veririz. Bu, sermaye varlıklarımızın çifte değere sahip olduğu bir duruma yol açabilir; örneğin çok paraya sahip olmak hem harcama gücü hem de statü sağladığı için avantajlıdır (Crossley, 2012: 86).

Antik Yunan, Roma ve Mısır Uygarlıklarında Sporda Sosyal Sınıf Ayrımı

İdeal bir dünya anlayışı içerisinde, bütün bireylerin sportif faaliyetlere eşit bir düzeyde katılma özgürlüğüne sahip olduklarını düşünebiliriz. Ancak kaynakların sınırlı olduğu gerçek dünyada durum oldukça farklıdır (Sleep, 1998: 90). Spor yapma özgürlüğünün, bütün bireyler için bir hak olarak ön plana çıkmasına karşın, bireylerin içerisinde bulunduğu sosyal sınıf, ister diğer sosyal durumlardan izole edilmiş bir şekilde olsun, isterse cinsiyet, ırk vb. özelliklerle bir arada olsun, spora katılım üzerinde en önemli belirleyici unsurlardan (Ritche, 2018: 210) birisi haline gelmiştir. Sınıf yapısı ve özellikleri, insan hayatının pek çok alanına müdahil olduğu gibi yapılan sportif aktivite çeşidi üzerinde de etkin bir rol oynamaktadır. Bu durumun tarihsel süreç içerisinde çeşitli örnekler dâhilinde açıklanması, spor - sosyal sınıf arasındaki yakın ilişkinin daha net anlaşılmasına katkı sunacaktır.

Bu konuda ilk bakılması gereken yerlerden birisi M.Ö. 776 yılında başlayan Antik Olimpiyat Oyunları'dır. Antik olimpiyat oyunlarına katılmanın en temel şartlarından birisi 'özgür' Yunan vatandaşı olmaktı. Diğer bir ifade ile kölelerin, olimpiyat oyunlarına katılmalarına izin verilmemiştir (Dever, 2015: 27). Bu ayrım özellikle at yarışlarında daha da belirgin bir hale gelmiştir. Bu yarışmalarda ödül, hem atı hem de jockeyi besleyen at sahiplerine verilmiştir. Aynı durum at arabası yarışları için de geçerli olmuş, jockeylerden ziyade atların sahipleri ödülleri almıştır. Atların ve jockeylerin beslenmesi, yarışmaya hazırlanması vb. durumlar, belirli oranda bir masraf gerektirdiğinden dolayı at sahipleri, üst tabakada yer alan bireyler olmuştur. Benzer şekilde antik Yunan'da gerçekleştirilen çeşitli festivallerde de üst tabakalara

mensup Atinalıların spor takımlarının eğitimi için para harcadıkları ve bu tür festivaller için sermaye sağlayan zenginlerin, halkın ilgisine mazhar oldukları bilinmektedir (Pritchard, 2012: 213). Diğer bir ifade ile üst tabaka, bu dönemde sportif aktivitelerin ortaya konmasında etkin bir rol oynamıştır. Bunun yanı sıra bu yarışmalar aslında atlar arasında değil, üst tabakanın gösterişinin sunulması ve gösterişlerin yarıştırılması olarak da yorumlanabilir. Yapılan bir aktivite ne kadar gösterişli olursa, aktiviteyi düzenleyen kişinin o kadar zengin olduğunu söylemek mümkündür.

Antik Roma'da iktidarın, kitleler üzerindeki en önemli kontrol aracı 'ekmek ve sirk' düşüncesi olmuştur. İktidar, vatandaşlarına karınlarını doyurmaları için eklemek, dikkatlerini hükümet işlerinden uzaklaştırmak (Ashton, 2013: 25) ve eğlendirmek amacıyla da sirk / gösteri sunmuşlardır. Böylece özellikle de çalışmayan alt sınıf, daha kolay bir şekilde denetim altına alınmış ve yönlendirilmiştir.

Kontrol altında tutma çabası, gladyatör dövüşleri aracılığıyla da sağlanmıştır. Ayrıca Antik Roma'da düzenlenen gladyatör dövüşleri, genel anlamda sosyal tabaka ayrımının oldukça belirgin olduğu bir aktivite olmuştur. Çünkü farklı nedenlerle de olsa hem üst tabaka hem de alt tabaka, arenalara gitmekten büyük keyif almışlardır. Üst tabaka vatandaşları, güç ve otoritelerini göstermek için gladyatör gösteri ve oyunlarını düzenlemişler; alt tabakaya mensup bireyler ise yaşadıkları toplumda kendilerini daha değerli hissetmek amacıyla gösteri ve oyunlara izleyici olarak katılmışlardır. Ayrıca üst tabakaya mensup Romalılar, gösterileri ve oyunları, vatandaşları korkutmanın bir yolu olarak da kullanmışlardır. Yaratılan korku, Roma'da sosyal düzeni sağlamanın iyi bir yolu olarak düşünülmüştür. Diğer bir ifade ile seçkinler, sosyal düzeni sürdürebilmek amacıyla ritüelleştirilmiş şiddeti kullanırken, alt tabakalara da spor aracılığıyla yukarı doğru hareketlilik umudu vermişlerdir (<https://sites.middlebury.edu/circusmaximus/files/2013/09/intro-conclusion-activity.pdf>). Zira gladyatör dövüşlerinde, hangi tabakadan olursa olsun kana susamış halkı eğlendirmeye çalışan gladyatörler, alt tabakaya mensup idiler (Carter, 2020: 506). Hatta gladyatörlerden bazıları, zengin vatandaşlar tarafından popüler olma ve himaye edilme umuduyla oyunlara katılmış; bazıları da günde üç öğün yemek, yeterli tıbbi bakım ve başarı sonucunda özgürlük umuduyla bu aktiviteye katılmayı tercih etmişlerdir. Bu kişiler özgür olabiliyor ancak vatandaş olamıyorlardı. Özgür olsalar da, üst tabakaya mensup vatandaşlar tarafından hiçbir zaman toplumun meşru üyeleri olarak görülmemişlerdir. Üst tabakaya mensup vatandaşlar, erkek gladyatörleri, değersiz yaratıklar olarak görmüşlerdir (Grant, 1967: 29). Çoğunlukla alt tabakaya mensup bireyler olan gladyatörler, gladyatör dövüşlerini sosyal bir hareketlilik aracı olarak kullanmak istemişlerse de, Roma kanunları ve gelenekleri bunun gerçekleşmesine izin vermemiştir.

Gösteriler, zaman içerisinde Roma sosyal düzeninin bir parçası haline gelmiştir. Gladyatör okullarına sahip olmak, savaş arabası yarışlarında yarışacak olan atları yetiştirmek, hipodrom ve kolezyum gibi arenalarda müsabakalar düzenlemek; politik güç ve yüksek tabakaya ait olmanın simgeleri haline gelmiştir. Aynı şekilde bir kişinin arena içerisindeki konumu da (nerede oturduğu, senato üyelerinden ne kadar uzakta olduğu vb.) Roma toplumundaki statüsüyle ilişkili olmuştur. Gösterilerde dövüşen kölelere, bir miktar saygı duyulmuşsa da sosyal hayatta bu saygıdan eser kalmamıştır (Sugden & Tomlinson, 2008: 310).

Aristokrat Romalılar, fiziksel arayışlar için önemli miktarda boş zamana sahip olmuşlardır. Romalı seçkinler için boş zaman aktiviteleri, insan vücudunu beslediğinden dolayı önemli bir yere sahip olmuştur. Bazı üst tabaka üyelerinin, halkın gözü önünde özel egzersiz yapabilmeleri için kendi banyoları, top sahaları ve özel masörleri bile bulunuyordu. Alt tabaka üyeleri ise, çoğunlukla zorluklara karşı hayatta kalma mücadelesi içerisinde olmuşlardır. Kırsal kesimlerde yaşayan alt tabakaya mensup bireyler, rekreasyonel aktivitelerden çok yiyecek elde etmek için avcılık yapıyorlarken; şehirlerde yaşayan alt tabakaya mensup bireyler ise gladyatör dövüşlerinde ve araba yarışlarında boy göstermişlerdir (Crowther, 2007: 89-90).

Arkeolojik kanıtlar Antik Mısır'da yüzme havuzları, balık tutma aletleri ve av malzemeleri gibi spor tesisleri ve ekipmanlarının yanı sıra güreş, jimnastik ve bowling gibi spor aktivitelerinin varlığını göstermektedir. Bu tesisler ve faaliyetler, Eski Mısır'ın seçkinleri tarafından yoğun bir ilgi görmüştür (İbrahim & Asker, 1984: 97). Antik Mısır'da yüzme sporuyla ilgili tasvir edilen figürlerde alt tabakaya mensup Mısırlıların, yüzme esnasında nehirdeki timsahlarla birlikte yüzdükleri ve timsahlara dikkat ettikleri görülürken; üst tabakaya mensup insanların evlerinde kendi yüzme havuzları olduğu ve timsahlar konusunda endişe etmelerine gerek olmadığı (Mechikoff, 2014: 35) söylenebilir. Bireylerin içerisinde buldukları sosyal tabaka, neredeyse hayatta kalmaları üzerinde etkili olmuştur.

Modern Dönemde Sosyal Sınıflar ve Spor:

Alt Sınıf (İşçi Sınıfı) ve Spora Katılım

Paul Lafargue, '*Tembellik Hakkı*' isimli çalışmasında (1996: 19) kapitalist sistemin, işçi sınıfını, neredeyse yaşam gücünü tüketecek düzeyde bir çalışma aşkı ile donattığını ifade etmektedir. Bu nedenle alt sınıf, doğrudan bir şekilde çalışma ile ilişkilendirildiğini söylemek mümkündür.

Bahsi geçen duruma bağlı olarak Ortaçağ'da işçi olmak veya ticaretle ilgilenmek genel anlamda düşük sosyal statünün bir göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu dönem içerisinde insanların büyük bir kısmı, tarımsal üretim alanlarında çalışmışlardır. Alt sınıfın eğlence aktivitelerini ise büyük bir çoğunlukla, mevsimler ve hasattan elde edilen gelir belirlemiştir. Alt sınıfın, boş

zamanlarında yapabileceği aktiviteler, tutumlu bir şekilde yaşamalarını gerektiren kısıtlı imkânlar ve derebeylik sistemi içerisinde statülerinin getirmiş olduğu kurallar nedeniyle oldukça sınırlı olmuştur. Köleler, esirler ve diğer alt sınıf gruplarının spor ve boş zaman aktivitesi deneyimleri, efendilerinden kalanları yemeleri gibi olmuştur. Bu dönem içerisinde alt sınıfa mensup bireyler, üst sınıfın düzenlediği sportif turnuvaları kenardan, köşeden izleyerek sporun tadını çıkartmaya çalışmışlardır (Sugden & Tomlinson, 2008: 311). Ortaçağ sonlarına doğru bu sistem çökmeye başlamış; sosyal statü, insanların hayatlarını ne yaparak kazandıkları ve ekonomik durumlarını nasıl sergilediklerine göre belirlenmeye başlamıştır.

İlerleyen zaman dilimi içerisinde alt sınıflar arasında boğa güreşi, horoz dövüşü gibi kanlı hayvan sporları, eldivensiz boks ve kısa bir sopa ile oynanan cudgeling gibi vücut temasının ön planda olduğu vahşi sporlar ilgi görmüştür (Booth & Loy, 1999: 16). İşçi sınıfı üyelerinin, daha ziyade şiddet ve beden gücünü ön plana çıkartan sporlara yönelmesinde, orta ve üst sınıfa karşı verilen bir varlıklarını ispatlama çabası etkin bir rol oynamış olabilir. Bunun yanı sıra gündelik hayat içerisinde yoğun çalışma koşullarının getirmiş olduğu negatif yük, şiddetin ön planda olduğu sporlar aracılığıyla atılmak da istenmiş olabilir.

Buna karşın 19. yüzyılın başlarında işçi sınıfına mensup sporcular, şiddet içerikli ve organize olmayan spor dallarını bırakmaya ve daha sakin sporlarla ilgilenmeye zorlanmışlardır. 19. yüzyılın sonunda, işçi sınıfının üst, saygın, ekonomik olarak daha güvenli bölümü arasında yer alan kişiler, organize spor kulüplerine büyük ilgi göstermeye başlamıştır. Bunun yanı sıra sporda ticarileşmenin de ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte işçi sınıfının spora katılımı için daha fazla fırsatlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Örneğin işçi sınıfının daha önce ilgilendiği ve şiddet düzeyi oldukça yüksek olan futbol, 20. yüzyıl başlarında iyi organize edilmiş ve yapılandırılmış bir spor dalı haline gelmiştir. İşçi sınıfına mensup bazı erkeklerin, futbolda profesyonelleşmeye başlaması, genç işçi sınıfı erkeklerinin boş zamanlarını futbolla değerlendirmeleri üzerinde etkin bir rol oynamıştır (Sleap, 1998: 92-93). Özellikle de paranın, sınıf unsurunun temel belirleyicilerinden birisi haline gelmesiyle beraber, işçi sınıfına mensup bireyler, sporu bir sosyal hareketlilik aracı olarak görmeye başlamış, spor aracılığıyla içerisinde yaşadıkları gettolardan çıkacaklarını umut etmiş, hem kendilerini hem de ailelerini daha iyi yaşam standartlarına kavuşturabilmek amacıyla profesyonelleşen futbola daha fazla ilgi göstermeye başlamışlardır.

Spor, üst sınıflar tarafından, işçi sınıfının ahlakını iyileştirmek veya yeniden düzenlemek için teşvik edilmiş ya da iş yerinde verimliliği arttıran ve dikkati tehlikeli siyasi kaygılardan uzaklaştıran bir sosyal kontrol biçimi olarak görülmüştür. Zaman içerisinde spor, alt sınıfların

kendi deneyimlerini ve kimliklerini şekillendirip güçlendirebildikleri bir araç haline gelmeye başlamıştır. Müzik salonları ve bandolarla birlikte spor, sınıf duygusunun artıkülasyonu için önemli bir araç haline gelmiş ve 1. Dünya Savaşı sırasında futbol ve rugby gibi sporlar, işçi sınıfıyla anılmaya başlamıştır (Taylor, 2008: 25). Özellikle futbol oynayan kişilerin tamamının işçi sınıfına mensup kırsal kökenli bireyler olması, oyunun bir işçi sınıfı sporu olarak kalmasını sağlamıştır. Bu alt sınıfa mensup bireyler, aristokrasinin aksine, ata binebilecek bir paraya sahip değillerdi. Zaman içerisinde oyunun çeşitli biçimleri kolejlerde ve devlet okullarında oynanmaya, orta sınıf arasında yayılmaya başlamıştır (Szpeth, 2009: 3).

Araştırmalar işçi sınıfı üyelerinin, spora katılma olasılıklarının üst sınıflara göre daha düşük olduğunu da ortaya koymuştur. İşçi sınıfı üyeleri, spora katıldıklarında, genellikle yerel işletmeler, işverenler, kiliseler ve rekreasyon birimleri tarafından desteklenen takım sporlarında daha da aktif hale gelmişlerdir. Ayrıca buna ek olarak alt sınıf üyelerinin, bedensel güç ve fiziksel dayanıklılık gerektiren sporlara katılma olasılıkları yüksektir. İşçi sınıfının tercih ettiği spor dalları basketbol, otomobil yarışları ve boks olarak belirtilebilir. Bu tür sporlar, 'prole sporlar' olarak adlandırılmıştır (Levinson & Christensen, 2005: 1435). Bununla birlikte, sosyal sınıf anlayışı, belirli 'prole' sporlarına katılımla ters orantılıdır, çünkü bu sporlardan üst sınıf kaçınmakta ve bu nedenle 'prole' sporlar, proletarya veya işçi sınıfı ile ilişkilendirilmektedir. Örneğin Pierre Bourdieu, Fransız üst sınıflarının golf ve tenis oynamaya ve kayağa gitme eğilimlerinin işçi sınıfına göre daha yüksek olduğunu; ancak boks, ragbi, vücut geliştirme ve futbolla ilgilenme olasılıklarının daha düşük olduğunu ifade etmiştir (Wilson, 2002: 5). Prole sporlar, yoğun temasın iç içe olduğu sporlardır. Böylece üst sınıflar, bireysel sporları kendi tekellerine alırken, fiziksel temasın yoğun olduğu sporları alt sınıflara bırakmıştır. Ayrıca 'prole sporlar' şeklinde bir tanımlamanın da olması spor ve sosyal sınıf arasındaki tanımlayıcı ilişkiyi bir kez daha ortaya koymaktadır.

Alt sınıfın ilgilendiği en önemli sporlardan birisi de sokak basketbolu olmuştur. Geleneksel basketbol anlayışı toplumsal sınırları aşarken, düşük gelirli sınıflar tarafından temsil edilen bir biçimi "sokak basketbolu" olmuştur. Sokak basketbolu, esasen basketboldur, ancak bu sporun tarzı; fizikseliği ve konumu aracılığıyla işçi sınıfının tercihlerini ve değerlerini korumaktadır. Sokak basketbolunda tarz ve özgünlük son derece önemlidir ve oyuna katılım için gerekli fiziksel hamlelerden yoksun olma durumu, oyuna katılmada bir engel olarak kabul edilmektedir. Saha içerisindeki dil ve yaratıcılık da, sokak basketbolunda önemli bir yere sahiptir. Sokak basketbolunun dili, oyuncuların aşağılanmaları ifade etmelerini ve sertliklerini göstermelerini sağlayan sözlü bir hazırlığa sahip olmakla eş anlamlıdır. Sokak basketbolunun oynandığı yer, aynı zamanda diğer sosyal sınıfların katılımlarının

dışlanmasına yönelik bir faktördür. Şehir içi parklar ve oyun alanları, genellikle güvenli olmayan mahallelerde bulunmaktadır (Levinson & Christensen, 2005: 1438). Her sporun kendisine has jargon bir dili olmakla beraber, özellikle de alt sınıfların yoğun katılım gösterdiği sporlarda dil, büyük oranda argo, küfür ve aşağılamaya yönelik ifadeleri daha yüksek bir oranda içermektedir. Bu durum özellikle Amerika'da Sokak basketbolu içerisinde daha belirgin bir durumdadır.

Bugün bile alt sınıflar, tipik olarak erişilebilir, bir dereceye kadar şiddet içeren, büyük bir fiziksel efor sergilenmesini gerektiren, genellikle kişisel risk ve heyecan içeren sporlarla ilgilenmektedirler. Heyecan ve risk açısından, bahis oyunları, alt sınıfa ait bir spor uygulamasının en iyi örneklerinden birisi olabilir. Bahis oyunları bu sınıf için birkaç açıdan önemlidir. Bahis, monoton ve yaratıcı olmayan bir yaşamda heyecan ve uyarılma sağlamak ve şansla birlikte bir dereceye kadar özsaygının korunmasına da hizmet edebilir (Booth & Loy, 1999: 17).

Alman politikacı Fritz Wildung, 1922 yılında düzenlenen bir spor kongresinde alt sınıfın spora katılımıyla ilgili olarak şunları belirtmiştir: "*Spor faaliyetleri, işçi sınıfına içsel bir ruhsal özgürlük verir ve bu nedenle onu hayatın endişelerinden ve sıkıntılarından kurtarır*" (Steinberg, 1978: 233). Bu ifade doğrudan bir şekilde sporun bir afyon görevi görerek, işçi sınıfını, hayatın getirmiş olduğu çekilmezlik, sıkıntı ve buhranları belli bir süreliğine de unutturduğunu, onlara hayal kurdurduğunu akıllara getirmektedir. Spor, işçi sınıfı için sıkıntılardan, sorumluluklardan, çalışmaktan, özgürlüğe doğru bir kaçıştır.

Orta Sınıf ve Spora Katılım

19. yüzyılın başlarındaki orta sınıf; küçük esnaf, profesyoneller, memurlar ve kâtipler, küçük çiftçiler ve iş yerlerinde kontrol sahibi olan, Viktorya dönemi normlarına göre yüksek maaşlı bağımsız zanaatkarları içeren orta gelirli bireylerden oluşmuştur (Riess, 1994: 154).

Amerikan İç Savaşı öncesinde orta sınıfa mensup bireyler, boş zaman aktiviteleriyle değil de daha çok çalışarak ailelerine bakmayı yeğlemişler ve orta sınıfa mensup erkekler, aileyi ve evi hayatın merkezi konumuna getirmişlerdir. Dönem içerisinde spora ve boş zaman aktivitelerine olan boş vermişlik durumu, 1840 - 1850'li yıllarda azalmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, kentleşme, sanayileşme, göç ve medeniyet süreçlerinden geçmeye başladığında, sporun doğasında önemli değişimler meydana gelmeye başlamış ve spor, kentsel orta sınıfın ihtiyaçlarına hizmet eder hale gelmiştir. Bu anlayış doğrultusunda spor ve egzersiz gibi aktiviteler sağlığı, sağlam ahlaki ve düzgün bir karakteri teşvik etmeye başlamıştır (Riess, 1991: 5-6). Bu dönemde orta sınıf, ani tatmini vurgulayan horoz dövüşü ve boks gibi favori sporlardan (ki bu sporlara hatırlanacağı gibi alt sınıfa mensup bireyler yoğun katılım sağlamışlardı),

toplumun ahlaki yapısına saldıran kültürü ifade ettiği için nefret etmişlerdir. Boks, Viktorya dönemi değer sistemini tersine çevirmiş, sıkı çalışma ve ertelenmiş memnuniyet gibi kapitalist değerlere tehlikeli bir tehdit haline gelmiştir. Sosyal reformcular, otokontrolü zayıflatan, düzensizliği ve kumar oynamayı teşvik eden, insanlığı aşağılayan ve potansiyel olarak tehlikeli kalabalığın bir araya gelmesini sağlayan ahlaksız ve zaman kaybettiren oyunları yoğun bir şekilde eleştirmişlerdir. Buna bağlı olarak kanlı hayvan dövüşlerinin ve kumar oyunlarının yasaklanması istenmiş; genç erkekleri daha da medeni hale getirebilmek ve erkek bekâr alt kültürünü kısıtlamak amacıyla rasyonel rekreasyonu teşvik etmişlerdir (Riess, 2014: 458).

Amerikan İç Savaşı öncesi dönemlerde New York'da organize sporlara yönelik ilk hamleler, üst ve üst - orta sınıflardan gelmiştir. Yüzyılın ortalarında New York nüfusunun yaklaşık %40'ı orta sınıftandı ve bu durum orta sınıfa, at yarışları ve beysbolun yanı sıra, sıra dışı sporlar için organizasyonel bir liderlik sağlamıştı (Riess, 1994: 153).

Amerikan orta sınıfı, spora katılım konusunda Amerikan İç Savaşı'ndan sonra büyük bir patlama yaşamıştır. Spora katılma fırsatları, sporun ticarileşmesi ve profesyonelleşmesinin yanı sıra şehirleşme ve sanayileşmenin etkisiyle oldukça artmıştır (Riess, 2014: 465). Orta sınıf, modern takım oyunlarının ve sporlarının hem gelişmesine hem de daha sonrasında yayılmasında büyük katkı sağlamıştır. Viktorya Dönemi'nin ortalarında orta sınıfa mensup bireyler, spora yönelerek, ilgilenilen sporların sayısını arttırmış ve sporu ahlaki bir titizlik, saygınlık, kökleşmiş bir rekabet gücüyle aşılama çabışmışlardır (Mallea, 1975, s.186-187). Viktorya Dönemi orta sınıfı, spor konusunda oldukça hevesli olmuştur. Çünkü orta sınıf tarafından spor, topluma katkı sağlamanın yollarından bir tanesi olarak kabul edilmiştir. Onlar sporun sadece işçi sınıfı arasında bir düzen sağlayacağını ve şiddeti azaltacağını değil aynı zamanda cinsel dürtüleri üzerinde sosyal kontrol sağlayabilen, dinine sadık Hristiyanlar yetiştirebileceğini ve eşcinsellik gibi durumları ortadan kaldıracabileceğini düşünmüşlerdir (Riess, 1994: 114).

Orta sınıfın sporunun yükselişindeki önemli adım, Viktorya dönemi erkekliğini teşvik eden, olumlu, canlandırıcı bir spor ideolojisinin yaratılmasıyla birlikte burjuva sınıfının spora olan olumsuz tutumunun değişmesiyle gerçekleşmiştir. Halk sağlığını, güvenliği, ahlaki ve karakteri teşvik ederek kentsel yaşamın en kötü özelliklerini hafifletmeye çalışan dinsel ve seküler reformcular, antik Yunan spor kültürüne, çağdaş Avrupa eğitim reformuna, tıbbi tavsiyelere, canlandırıcı örneklerle dayanan yeni bir spor anlayışı ortaya koymaya çalışmışlardır. Yeni spor anlayışı, fiziksel egzersiz ve ahlaki yeni sporlara katılımın, hareketsiz bireylere, yoğun tarımsal iş ve temiz havanın kayıp rustik dünyasının yerini alacak bir alan oluşturduğunu iddia etmiştir.

Reformcular, spora katılımın Amerikalıların karakterlerini ve kişiliklerini yeniden yaratacağını, halk sağlığını geliştireceğini ve şehirlerde düzeni teşvik edeceğini ifade etmişlerdir. Bu durumun sonucunda erkekleri ölümüne çalışmayı bırakmaya, egzersiz ve diğer rekreasyonel faaliyetler için izin almaya teşvik eden modern orta sınıfa ait boş zaman etiği ortaya çıkmıştır; özellikle sağlıklı, sosyal ve eğlenceli olan topla oynanan takım sporları (Riess, 2014: 459). Diğer bir ifadeyle Viktorya dönemine ait spor ve boş zaman etkinlikleri, farklı sosyal grupların, farklı etkinlik türleri için farklı tercihlere sahip olmasıyla, sosyal statünün tanımlanmasında yardımcı olmuştur (Dyer & Day, 2017: 166).

İronik bir şekilde, kumarla olan muhalefeti de göz önüne alındığında, orta sınıfın ilk sporu, yüzyılın ortalarında en popüler spor olan, at yarışları olmuştur. At yarışlarının 1820'lerde popülerlik kazanmasının nedeni ise standart olarak yetiştirilen atların fiyatlarının daha ucuz ve bakımlarının daha kolay olması idi. Zaman içerisinde çeşitli at yarışları organizasyonları düzenlenmeye başlamış, at sahipleri, atlarının kalitesini gösterebilmek amacıyla atlarını yarıştırmış ve bu da bahis oynanması durumunu ortaya çıkartmıştır. Bununla birlikte bu spor dalı, tanıtım yapmak ve statülerini yükseltmek için kullanan yeni zenginlerinde ilgisini çekmiştir (Riess, 2014: 458-459).

Takım sporları da, orta sınıf erkeklerle, geleneksel erkeklik normlarını geliştirmek ve sergilemek için ideal bir spor biçimini sunmuştur. Böylece 19. yy'ın sonlarında ve 20. yy'ın başlarında, ortaokullarda ve üniversitelerde takım sporları, orta sınıf gençleri ve erkekleri arasında 'kashı hristiyanlık' ve erkeklik hakkındaki fikirleri beslemeye başlamıştır. Bu takım sporları beysbol, basketbol, kriket, ragbi ve futbol olarak ifade edilebilir (Booth & Loy, 1999: 14).

19. yy'ın ikinci yarısından itibaren İngiliz orta sınıf sporu, giderek güçlü bir kültürel bağ, ahlaki metaforik ve politik bir sembol olarak işlev görmeye başlamıştır. Bu dönem içerisinde spor; rekreasyon kültürü, kariyer erişimi, sınıf kültürlerinin ve ilişkilerinin oluşumu üzerinde etkin bir rol oynamıştır (Huggins, 2005: 11).

Orta sınıfa mensup bireyler, neredeyse bütün sporlarda yer almışlarsa da büyük oranda üst sınıfların ilgilenmiş olduğu sportif faaliyetlere daha fazla oranda yönelmişlerdir. Zaman zaman orta sınıfın, üst sınıfların spor kulüplerine girmeleri yasaklanmış olsa da, orta sınıf içerisinde sporla ilgilenenler, kendi spor kulüplerini de kurmuşlardır. Bu kişiler, sadece bununla da kalmayıp işçi sınıfı sporlarının içerisine de sızmışlardır. Örneğin orta sınıfa mensup bireyler, zaman içerisinde alt sınıfın sporlarına da sızmışlar, futbol gibi bir sporla ilgilenmelerinin yanı sıra birçok profesyonel spor kulübünün ana hissedarlarından ve yöneticilerinden olmuşlardır (Sleep, 1998: 92).

19. yüzyılın ortalarında orta sınıf sporunun temel taşı, spor kulüpleri olmuştur. Bu kulüpler aynı zamanda, sportif rekabete de teşvik etmiştir. Orta sınıf kültüründeki ilk takım oyunu kriket olmuştur. 1840 yılında kurulan New York St. George's Kriket Kulübü (SGCC), zaman içerisinde üst – orta sınıfın bir kulübü haline gelmiş ve böylece kriket, toplumsal sınıfın tanımlanmasında önemli bir ölçüt haline gelmiştir. 1860'lara gelindiğinde de kriket sporu oyuncularının çoğunlukla üst – orta sınıfa mensup bireyler olmuştur (Riess, 2014: 459).

Orta sınıf sporunun daha saygın, rasyonel olması ve gelişmesi için ev, okul, kiliseler ve iş yerleri gibi çeşitli sosyalleşme kurumlarından ve kurumsal organizasyonlardan çeşitli baskılar olmuştur (Huggins, 2005: 15). 19. yüzyılın ilk yarısında, evanjelik din adamları, konformist olmayan vaizler, kilise okulları, fabrika işverenleri, toprak sahipleri, hayırseverler, çeşitli ideologlar ve devlet memurları da dâhil olmak üzere farklı orta sınıf fraksiyonları, kültürel olanı izlemeye, kontrol etmeye ve alt sınıfın formlarını yeniden şekillendirmeye çalışmış ve 19. yy'ın son çeyreğinde mükemmel bir araç keşfetmişlerdir: Gönüllü spor dernekleri. Bu durum, seyirci olmaktan çok, katılım gibi orta sınıf değerlerini telkin etmekle kalmamış, aynı zamanda orta sınıfların kendi statülerini ve prestijlerini de geliştirmesini sağlamıştır. Gönüllü spor dernekleri tarafından kullanılan başlıca kontrol yöntemi, gözetim olmuştur. Gönüllü spor dernekleri tarafından benimsenen teknolojiler arasında, buzlu pencereler veya panjur ve perdelerle donatılmış pencereler, tek bir giriş – çıkış, spor takımlarının çeşitli fotoğrafları vardı. (Booth & Loy, 1999: 13).

En önemli orta sınıf sporu ise beysbol olmuştur. Beysbol takımları, genelde sınıflar arası maçlar yerine benzer geçmişe sahip olan kulüplerle karşılaşmalar yapmışlardır. Yapılan araştırmalar, 1850'li yılların başlarında New York metropolü oyuncularının, dörtte üçünün ya üst orta sınıf ya da orta sınıf, geri kalanının ise zanaatkarlar olduğunu ortaya çıkartmıştır. (Riess, 2014: 459).

Orta sınıfın ilgilendiği sporlar, hem devamlılık hem de değişim göstermiştir. Üst sınıflar, kendi sporlarında artan hareketliliğin tadını çıkartırlarken; golf, çim tenisi, squash ve kriket sporlarının tümü 1945'den beri orta sınıf kültürünün bir parçası olarak gelişim göstermiştir (Polley, 1998: 130).

Üst ve Üst – Orta Sınıfta Spora Katılım

Üst sınıfın spora olan ilgisini açıklayan en temel çalışmalardan birisi Thorstein Veblen tarafından yazılan '*Aylak Sınıfın Teorisi*' isimli çalışmadır. Veblen düşüncelerini Marxist, feminist ve post-kolonyal anlayışlar doğrultusunda desteklemeye çalışmıştır. Veblen'in üzerinde durduğu temel nokta farklı sosyal grupların, kendi statü ve kimliklerinin halka açık bir şekilde sergilenmesi için bir form olarak spor ve boş

zaman pratiklerini kullanmalarıdır (Polley, 1998: 127-128). Diğer bir ifade ile bir sınıf sembolü olarak sporun bir araç olarak kullanılması durumu söz konusu olmaktadır. Üst sınıf, kendi gösterişini, yaşam tarzını, şaşaalı dünyasını göz önüne serebilmek için sporu kullanmıştır.

Sanayileşmiş Amerika'da üst sınıf üyeleri arasında büyük bankacılar, avukatlar, tüccarlar, sanayiciler ve miras yoluyla zengin olan insanlar yer almıştır. Veblen, 19. yy'ın sonlarında, seçkinlerin spordan zevk almaya başladıklarını, sporun onlara trend belirleyici veya göze çarpan bireyler olmaları için fırsatlar sunduğunu ifade etmiştir. Yeni zengin olan erkekler, eski aristokrat ailelerle evlenerek ve onların yaşam tarzlarını taklit ederek, pahalı malikâneler ve mülkler inşa ederek, lüks baloları sahneyerek, çeşitli kültürel kurumları finanse ederek, yüksek statülü erkek kulüplerine üye olarak ve özel sporlara katılarak, yerleşik seçkinlerden kabul görmeye çalışmışlardır (Riess, 2014: 461).

Bu dönem içerisinde el emeğine dayanan çalışma, pek de prestijli bir durum olarak görülmemiş; buna karşın yaşamak için çalışmaya ihtiyaç duymayanlar, boş zamanlarında yaptıkları aktivitelerle kendilerini ve buldukları konumu göz önünde tutmaya çalışmışlardır. Boş zamana sahip olmak, üst sınıf statüyü sergilemek için yeterli bir durum olarak görülmemiş, bunun yanı sıra sürekli göz önünde olan lüks bir tüketim kültürünü de gerekli kılmıştır. Bu bağlamda sportif aktiviteler, zaman ve para israf etmek adına bulunmaz bir araç haline gelmiştir (Sleep, 1998: 90).

Spora katılım, boş zamanlarının ve paranın bolluğu nedeniyle üst sınıf üyeleri arasında her zaman daha popüler ve erişebilir olmuştur. Tarihsel olarak, aslında zengin insanlar sporu hem eğlence hem de servetlerini göstermenin bir yolu olarak kullanmışlardır. Ayrıca üst sınıf üyeleri, iş dünyasındaki ağlar ve bağlantılar aracılığıyla sosyal sermaye oluşturmak amacıyla da sporu sık sık kullanmışlardır. Tenis, golf, binicilik ve yelkencilik gibi günümüz sporlarının çoğu, geleneksel olarak zenginlerin eğlenceleri olarak görülmüş ve birçok iş anlaşması bir golf turu veya tenisten sonra tamamlanmıştır (Woods, 2016: 605).

Zaman içerisinde Times Nehri üzerinde sıralanan yatlar, tekne yarışları için önde gelen sosyal ortamlar haline almış, Henley Yat Yarışları, üst sınıfa mensup kişilerin sosyal takvimlerinin en önemli aktivitesi haline gelmiştir. Yine 19. yüzyıl başlarında, at yarışları da sosyal statü ile yakından ilişkili bir hale gelmiş, bu yarışlar iş adamları tarafından üst sınıfa erişmek amacıyla bir araç olarak kullanılmıştır. Golf kulüpleri de sadece üst sınıfa mensup bireyler tarafından meydana getirildikleri ve üst sınıfa has toplumsal değerleri taşıdığı için değil; kulüp binasında benzer düşünen iş adamları ile iş anlaşmaları yapmalarına olanak sağladığı için iş adamlarının en gözde sporlarından birisi haline gelmiştir. Golften daha ucuz bir spor olmasına rağmen tenis sporu da üst sınıfa

mensup bireyler tarafından tercih edilen bir aktivite olmuştur (Sleep, 1998: 90-91).

Üst sınıfa mensup karar vericiler, sporun hem kişisel hem de sosyal bir yenilenme için inançları, ritüelleri ve mekanizmaları nasıl sağladığını ortaya koymaya çalışmışlardır. Teddy Roosevelt gibi seçkin politikacılar ve General Leonard Wood gibi subaylar, zafer ruhunu ve sosyal verimliliği birbirine bağlayarak; güç, karakter ve liderlik özelliklerini geliştirmek ve rekabet yoluyla başarı alışkanlığını aşılacak için futbol ve boks sporlarını desteklemişlerdir. (Riess, 1994: 151). Çünkü üst sınıfa mensup erkekler, I. Dünya Savaşı'nda görev yapmış olan kahraman babalarının göstermiş oldukları cesaretleri yitirmeye başlamış ve giderek dişileşen ve rafine bir toplumda erkekliklerini kanıtlanmanın bir yolu olarak sporu kullanmaya başlamışlardır (Riess, 2014: 462).

Bununla birlikte üst orta sınıfların katılmış olduğu sportif aktiviteler de sınırlı düzeyde olmuştur. Bu aktiviteler, genellikle takım sporlarının aksine bireysel olarak yapılmakta ve üst sınıf gruplarının genel tercihleri ve zevkleri ile tutarlıdır. Bu sporlar, üst sınıfı, toplumun geri kalanından ayırdığı düşünülen 'zevk sahibi' aktiviteleri vurgulamaktadır. Üst orta sınıfın tercih ettiği spor dalları, estetiği ve bireyselliği (Levinson & Christensen, 2005: 1435) vurgulayan sporlar olmuştur. Üst sınıflar arasında itibar her zaman çok önemli olmuştur. Bu nedenle üst sınıflar, bedenlerini kaba ve aşağılayıcı yarışmalara, aktivitelere dâhil etmekten kaçınmışlardır. (Booth & Loy, 1999: 9). Genel bir ifade ile üst sınıfın, diğer sınıfların genelinin katıldığı popüler olan faaliyetlere yönelmeyeceği (Yüksel, 2018: 360) düşünülebilir.

Üst sınıfa mensup bireyler, yatçılık, kriket ve at yarışları gibi pahalı sporlara ve üyeliği kesinlikle katı kurallara bağlı olan dernekler tarafından desteklenen sporlara odaklanmışlardır. (Riess, 2014: 457). Golfe üst sınıfların katılımı, hem ekonomik araçlarla hem de sosyal sermayeye erişimle sürdürülmüştür. Zengin beyaz erkekler, genellikle golf topluluğu içerisindeki dışlayıcı politikaların kurallarını oluşturmuşlardır. Bu politikalar, ırk, cinsiyet ve sosyo-ekonomik durum temelinde insanlara karşı "çim alanları" korumak için tasarlanmıştır (Levinson & Christensen, 2005: 1438). Diğer bir ifadeyle zengin beyaz erkekler, diğer ırklardan ve sınıflardan olan kişileri, bu kulüplere almamak için karar vericiler olarak ortaya çıkmışlardır.

Hem üst hem de üst-orta sınıflar, yeni ortaya çıkan sporların yanı sıra tipik olarak özel kulüplerde gerçekleştirilen polo ve kayak sporlarını da tercih etmişlerdir. Üst - orta sınıfın diğer tipik seçenekleri arasında jimnastik, artistik patinaj, yüzme, tüfek ve okçuluk gibi olimpik sporlar yer almıştır. Bu sporların çoğu bireysel sporlar olduğundan dolayı katılım genellikle pahalı olmuştur. Takım sporlarında ise belirli coğrafi bölgelerde üst-orta sınıf ailelerin en popüler tercihleri, her ikisi de genellikle okul takımlarından ziyade kulüp takımlarını içeren ve genellikle diğer takım sporlarından

çok daha pahalı olan buz hokeyi ve lakros (Woods, 2016, s. 605 – 606) sporları olmuştur.

Üst orta sınıflar prole sporlardan kaçınmışlardır. Çünkü bu sporlarla ilişkili tercih ve zevklerin, üst orta sınıf değerleriyle tutarlı olmadığını düşünmüşlerdir. Yüksek gelir grupları, estetik performansları vurgulayan, sertlik ve ağır işçilik sporlarını değersizleştiren sporları tercih etmişlerdir. Üst-orta sınıfa ait değerler, sporun kendi içlerinde bir amaç olarak görüldüğünü, eğlence uğruna zevk alındığını ve yüksek kültürü öne çıkaran etkinliklerle tutarlı olduğunu ileri sürmektedir. Üst orta sınıfların sosyal sermayesi, kişinin statüsünü ve servetini sergilemesiyle tutarlıdır. Spor tüketimine ilişkin bu zenginliği sergileme eylemleri, işçi sınıfıyla ilişkili belirli sporlardan kaçınmayı içermektedir. Bu nedenle, belirli sporlardan bu şekilde kaçınma, alt sınıf sınıflarına karşı sergilenen üst sınıf gösterişinin bir örneğidir (Levinson & Christensen, 2005: 1437).

Üst sınıf için kriket sporunun kuralları, enerjik bir aktivite ve davranış onurunun güzel bir karışımına izin verdiğinden dolayı ve bu yolla centilmenliğin normal standartlarını ihlal etmeden rekabet etme ortamı hazırladığından dolayı önemli bir aktivite olmuştur. Beysbol da bu dönemde estetik bir tarz bağlamında üst sınıfın ilgi gösterdiği bir alan olmuş ve 1840'lı yıllarda Knickerbocker Kulübü'nü kuran New Yorklu iş adamları ve bazı profesyoneller, mavi pantolonlar, beyaz gömlekler ve hasır şapkalardan oluşan son derece şık formalarla beysbol oynamışlardır. Ne mesafeler ne de manzara, üst sınıflar için herhangi bir engel teşkil etmemiş, zevklerini gittikleri yere taşımış ve diğer sınıflara dayatmışlardır (Booth & Loy, 1999: 9-10).

Kişinin sosyal sınıfı ne kadar yüksekse sporla ilgilenme olasılığı o kadar yüksektir. Öte yandan, kişinin sosyal sınıfı ne kadar yüksekse alt sınıflarla ilişkilendirilen sporlara katılma olasılığı da o derece azdır. Bourdieu, Fransız üst sınıflarının golf ve tenis oynamaya ve kayağa gitme eğilimlerinin, alt sınıfa göre daha yüksek olduğunu, ancak boks, ragbi, vücut geliştirme ve futbolla ilgilenme olasılıklarının daha düşük olduğunu tespit etmiştir. Amerika'da yapılan araştırmalar da benzer sonuçlar vermiştir. Üst sınıfa mensup bireylerin spor etkinliklerine katılma olasılıkları oldukça yüksekken, güreş ve boks gibi sporlara katılma olasılıklarının daha az olduğu; bunun yanı sıra üst sınıfa mensup bireylerin bowling, ağırlık kaldırma gibi sporlarla ilgilenme veya rodeo gibi aktivitelere seyirci olarak katılma olasılıklarının oldukça düşük olduğu ortaya çıkmıştır (Wilson, 2002: 5-6).

Sonuç

Spor ve toplumsal sınıf arasındaki ilişki evrenseldir. Geçmiş dönemlerde dâhil olmak üzere günümüzde, spor – sınıf arasındaki etkileşimi ve farklılıkları görmek mümkündür. Bu gerçeklik ise bizleri spor ve toplumsal sınıf arasındaki yakın ilişkinin daha detaylı bir şekilde sorgulanmasını gerekli kılmaktadır.

İnsanlık tarihi boyunca birtakım eşitsizliklerden söz etmek mümkündür. Bu eşitsizliklerin en önemlisi paranın eşit düzeyde dağılmaması diğer bir ifade ile ekonomik eşitsizliklerdir. Hangi toplum olursa olsun, ekonomik eşitsizlikleri diğer bir ifade ile zenginler – fakirler ayrımını görmemiz mümkündür. Bu ayrımında 'para' unsuru doğrudan bir şekilde etkili olmaktadır. Günümüzde de bu ayrım belirgin bir şekilde var olmaya devam etmektedir. Geçmiş dönemler de dâhil olmak üzere bakacak olursak toplumların genelde üst, orta ve alt sınıf şeklinde bir ayrıma tabi tutulduğunu görürüz. Bu ayrımında temel belirleyici olan unsur ekonomik kazanç diğer bir ifade ile 'para' olmuştur. Kapitalist sistem içerisinde sermaye sahipleri üst sınıf, yöneticiler orta sınıf olurken, emeklerini belli bir ücret karşılığında satan işçiler ise alt sınıfı oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle sahip olunan para durumuna göre bir ayrımdan söz etmek mümkündür. Sınıflara bağlı olarak sosyal yaşantı, zevkler ve tercihlerde değişmektedir. Örneğin üst sınıfta yer alan bireylerin yaşam tarzları, zevkleri ve tercihleri, diğer sınıflarda yer alan bireylerde göre değişim göstermektedir.

Toplumsal sınıfların, spordaki ayrımcılığı yeni bir olgu değildir. Antik uygarlıklarda dahi karşımıza çıkan bir durumdur. Özellikle Antik Yunan ve Roma uygarlıklarında spor, toplumsal sınıflara bağlı olarak şekillenmiştir. Spor, bu dönemde üst sınıfın bir alanı olarak ortaya çıkmış, üst sınıfın diğer sınıflar üzerindeki egemenliğini perçinlediği bir alan olarak gelişim göstermiştir. Bu dönemde gelişim gösteren gladyatör dövüşleri, bu durumun en belirgin göstergesidir. Egemen sınıfın, alt sınıfları uyutmak, korkutmak amacıyla düzenlediği gladyatör dövüşlerine katılan sporcular alt sınıftan gelmekle beraber, sporu bir sosyal hareketlilik aracı olarak kullanıp, sınıf değiştirmek istemişlerse de bu durum asla gerçekleşmemiştir. Zira dönemin sınıf yapısının katı kurallara sahip olması bu değişimi engellemiştir.

Kapitalizm ile birlikte ortaya çıkan sınıf tipi tabakalaşmanın katmanları olarak üst, orta ve alt sınıf (işçi sınıfı) gibi kavramlar dâhilinde sporun açıklanması çalışmamızın özünü oluşturmaktadır. Alt (işçi) sınıfının spora katılımı öncelikle seyirci olarak başlamışsa da zaman içerisinde bu durum değişime uğramış ve alt sınıfın spora katılımı şiddetin ve bedensel gücün ön planda olduğu sporlarla sınırlı kalmıştır. Özellikle hayvan dövüşleri, boks ve cudgeling gibi sporlar, alt sınıfın yoğun bir ilgisini çekmiştir. Sonrasında belirli sporlarda profesyonelleşme ve ticarileşmenin ön plana çıkmaya başlamasıyla birlikte alt sınıf, daha iyi organize edilmiş sporlara özellikle de futbola ilgi göstermeye başlamıştır. Alt sınıf, prole sporlar olarak ifade edilen sporlara daha fazla oranda katılmaktadır. Boks, basketbol, otomobil yarışları vb. bedensel güç ve fiziksel dayanıklılık gerektiren prole sporlar, fiziksel temasın yoğun olduğu sporlardır. Ayrıca spor bu dönem içerisinde üst sınıf tarafından, alt sınıfa mensup bireylerin ahlaklarını

iyileştirmek, yeniden düzenlemek ve verimliliği arttıran bir araç olarak yeniden şekillendirilmiştir.

Orta sınıf, geçmiş dönemlerde her ne kadar işte çalışmayı ve aileye bakmayı ön planda tutmuşsa da bu anlayış zaman içerisinde değişmiş ve spor; ahlakı, sağlığı ve düzgün karakteri ön plana çıkartan bir aktivite haline gelmiştir. Orta sınıfa mensup bireyler, modern takım sporlarının gelişmesinde ve yayılmasında önemli bir rol üstlenmişlerdir. Orta sınıf, üst sınıfın ilgilenmiş olduğu bütün sporlarla ilgilenmeye çalışmışlarsa da zaman zaman üst sınıfların gittikleri spor kulüplerine kabul edilmemiş olmalarına bağlı olarak kendi spor kulüplerini kurmuşlardır. Orta sınıfın, spor kulüpleri aracılığıyla ilgilendiği en önemli spor dalı kriket ve beysbol olmuştur.

Üst sınıf ise sporda merkez, belirleyici konumunda olmuştur. Sportif aktivitelere katılım paranın ve zamanın bolluğu nedeniyle üst sınıfa mensup bireyler arasında oldukça yüksek olmuştur. Üst sınıfın öncelikli olarak ilgilendiği sporlar, yatçılık, kriket, at yarışları, golf, polo, kayak vb. olarak ifade edilebilir. Üst sınıf, prole sporlardan her zaman kaçınmıştır. Çünkü prole sporlarla ilgili zevk ve tercihlerin, kendi sınıf değerleriyle tutarlı olmadığını düşünmüşlerdir. Üst sınıfa mensup bireyler, estetiği vurgulayan, sertliği reddeden sporlarla ilgilenmişlerdir. Üst sınıfa mensup bireyler, çoğunlukla fiziksel temasın olmadığı bireysel sporları tercih etmektedirler. Üst sınıfın katılmış olduğu sportif aktiviteler, üst sınıfların tercihleri ve zevkleri ile uyumlu olmak zorundadır.

Kaynakça

- Allen, K. (2004). *Max Weber 'A Critical Introduction'*. London: Pluto Press.
- Ashton, T. J. (2013). *Soccer in Spain Politics, Literature, and Film*. United Kingdom: Scarecrow Press Inc.
- Booth, D. & Loy, J. (1999). Sport, Status and Style. *Sport History Review*, 30 (1), 1-26.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* içinde (s. 241-258). New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. (2015). *Ayrım Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. (D. F. Şannan ve A. G. Berkkurt, Çev.). Ankara: Heretik Basın Yayın.
- Bruce S. & Yearley S. (2006). *The Sage Dictionary of Sociology*. London: Sage Publications Ltd.
- Carter, M. J. (2020). Combat Sports in Ancient Greece and Rome. G. G. Fagan, L. Fibiger, & M. Trundle, (Ed.), *The Cambridge World of History Violence Vol:1 The Prehistoric and Ancient World* içinde (s. 493-511). London: Cambridge University Press.
- Coakley, J. (2004). *Sports in Society 'Issues & Controversies'*. USA: McGraw Hill Higher Education.

- Crossley, N. (2012). Social Class. M. Grenfell (Ed.) *Pierre Bourdieu Key Concepts* içinde (s. 87-100). London: Routledge.
- Crowther, N. B. (2007). *Sport in Ancient Times*. London: Preager.
- Dever, A. (2015). *Spor Sosyolojisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Dyer, L. & Day, D. (2017). The Industrial Middle Class and the Development of Sport and in a Railway Town. *Sport in History*, 37(2), 164-182.
- Fine, B. (2008). *Sosyal Sermaye Bilime Karşı*. (A. Kars, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Grant, M. (1967). *Gladiators*. London: Penguin Books.
- Hall, W. (1986). Social Class and Survival on the S.S. Titanic', *Social Science and Medicine*, 22(6), 687-690.
- <https://sites.middlebury.edu/circusmaximus/files/2013/09/intro-conclusion-activity.pdf>, Erişim Tarihi: 11 Ekim 2020.
- Huggins, M. (2005). Prologue: Setting the Scene Second-Class Citizens? English Middle-Class Culture and Sport, 1850-1910: A Reconsideration. J. A. Mangan (Ed.) *A Sport-Loving Society Victorian and Edwardian Middle - Class England at Play* içinde (s. 11-39). London: Routledge.
- Ibrahim, H. M. & Asker, N. F. (1984). Ideology, Politics and Sport in Egypt. *Leisure Studies*, 3(1), 97-106.
- Levinson, D. & Christensen, K. (2005). *Berkshire Encyclopedia of World Sport Vol:4*. USA: Berkshire Publishing Group.
- Malcolm, D. (2008). *The Sage Dictionary of Sport Studies*. London. Sage Publication.
- Mallea, J. R. (1975). The Victorian Sporting Legacy. *McGill Journal of Education*, 10(2), 184-196.
- Mechikoff, R. A. (2014). *A History and Philosophy of Sport and Physical Education From Ancient Civilizations to the Modern World*. USA: McGrawHill.
- Polley, M. (1998). *Moving the Goalposts: A History of Sport and Society since 1945*. London: Routledge,
- Pritchard, D. M. (2012). *Sport, Democracy and War in Classical Athens*. England: Cambridge University Press,
- Riess, S. A. (1991) Sport and the Redefinition of American Middle-class Masculinity, *The International Journal of the History of Sport*, 8(1), 5-27.
- Riess, S. A. (1994). From Pitch to Putt: Sport and Class in Anglo - American Sport. *Journal of Sport History*, 21(2), 138-184.

- Riess, S. A. (2014). Class and Sport. S. A. Riess (Ed.) *A Companion to American Sport History* içinde (s. 454 – 478). United Kingdom: Wiley Blackwell.
- Ritchie, I. (2018). Social Class and Sport. R. Giulianotti (Ed.) *Routledge Handbook of the Sociology of Sport* içinde (s. 210 – 219). New York: Routledge.
- Schwartz, D. (2013). *Kültür ve İktidar Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*. (E. Gen, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sleap, M. (1998). *Social Issues in Sport*. London: Palgrave Macmillan.
- Steinberg, D. A. (1978). The Workers' Sport Internationals 1920 – 28. *Journal of Contemporary History*, 13(1), 233-251.
- Sugden, J. & Tomlinson, A. (2008). Theorizing Sport, Social Class and Status. J. Coakley – E. Dunnig (Ed.) *Handbook of Sport Studies* içinde (s.309-321). London: Sage Publications.
- Swedberg, R. & Agevall, O. (2016). *The Max Weber Dictionary 'Key Words and Central Concepts'*. California: Stanford University Press.
- Szpeith, L. (2009). *Sport and Social Class in Great Britain. Football, Rugby, Cricket and Society*. Germany: Grin Verlag.
- Taylor, M. (2008). Class and Sport in Britain (1850-1939). *Leidschrift*, Jaargang 23, Nummer 3, December.
- Tischler, H. L. (2011). *Introduction to Sociology*. USA: Wadsworth Cengage Learning.
- Titanic 100 Years Later: Social Class and Survival. <https://soapboxie.com/social-issues/Titanic-100-Years-Later-Social-Class-and-Survival-A-Public-Health-Perspective>, Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.
- Tomlinson, A. (2007). Sport and Social Class. G. Ritzer (Ed.) *The Blackwell Encyclopedia of Sociology* içinde (s.4703-4707). London: John Wiley & Sons Ltd.
- Tool, M. (2019). *A Picture Says a Thousand Words...or does It? An Investigation of Body Capital and Embodied Understandings of Health and Fitness on Instagram*, Master Thesis of The University of British Columbia, Vancouver.
- Turner, B. S. (2006). *The Cambridge Dictionary of Sociology*. United Kingdom: Cambridge University Press,
- Wagner, B. & McLaughlin, K. (2015). Politicising the Psychology of Social Class: The Relevance of Pierre Bourdieu's Habitus for Psychological Research. *Theory and Psychology*, 25(2), 202-221.
- Weber, M. (1978). *Economy and Society An Outline of Interpretive Sociology*. USA: University of California Press,
- Wilson, T. C. (2002). The Paradox of Social Class and Sports Involvement The Roles of Cultural and Economic Capital, *International Review for the Sociology of Sport*, 37(1), 5 – 16.
- Woods, R. B. (2016). *Social Issues in Sport*. UK: Human Kinetics.
- Yüksel, M. (2018). Sporda Sınıf İlişkileri. *Journal of History School*, 11(XXXV), 344-365.
- Yüksel, M. (2019). Pierre Bourdieu ve Spor Sosyolojisine Katkıları. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(3), 495-515.